

IPAK, DOGOVOR!

Umesto burnih stranačkih izbora, na sednici skupštine Demokratske stranke (DS) koja će biti održana 25. novembra dosadašnji zamenik predsednika Dragan Đilas, biće inaugurisan u novog predsednika stranke. Istovremeno, Skupština DS će usvojiti programske i statutarne izmene kojima će biti ispunjeni uslovi sadašnjeg predsednika stranke Borisa Tadića da se povuče iz izborne trke i prepusti stranku svom zameniku. DS će tako dobiti četvrtog predsednika od obnove rada 1990. godine.

Ovakav rasplet krize, koja je zahvatila DS posle izbornog poraza u maju ove godine, moguć je posle dogovora sadašnjeg predsednika Tadića i njegovih konkurenata, zamenika predsednika, Dragana Đilasa i lidera vojvođanskih demokrata Bojana Pajtića. Detalje dogovora prvi je javno objavio Tadić kada je rekao da se neće kandidovati ukoliko sa Đilasom postigne dogovor koji podrazumeva nepostojanje revanšizma prema njegovim pristalicama u stranci, proširenje broja potpredsednika sa dva njegova potpredsednička kandidata, povećanje ovlašćenja Predsedništva stranka i uvođenje novih mehanizama, poput unutrašnje kontrole. On je istakao da insistira "da se DS pozicionira kao izrazito socijaldemokratska partija", da traži da se prošire nadležnosti Predsedništva DS "kako bi se umanjila mogućnost za autokratsko vođenje" i reformu stranke što podrazumeva "donošenje novog Statuta i omogućavanje veće demokratije u stranci, kao i uspostavljanje vertikalne i horizontalne komunikacije". Đilas i Pajtić su odmah saopštili da su uslovi sadašnjeg predsednika za povlačenje iz izborne trke "za njih prihvatljiviji" i složili se sa odlaganjem izborne skupštine koja je trebalo da se održi 10. novembra. Odmah potom, Tadić je odložio izbornu skupštinu za 15 dana i zakazao sednicu Glavnog odbora stranke za 4. novembar.

Tadić je prilikom saopštavanja odluke odlaganju izborne skupštine rekao da dogovor sa svojim protivkandidatom još uvek nije postigao, kao i da će odluku o povlačenju iz izborne trke saopštiti posle sednice Glavnog odbora 4. novembra. Međutim, saglasnost o dogovoru je postignuta i to je samo predstava za javnost. Da je tako, potvrdio je dan kasnije, Tadićevoj struji blizak, dnevni list Danas koji je objavio da je dogovor "gotova stvar" pozivajući se na više izvora iz vrha DS.

Zašto se Tadić iznenada povukao iz izborne trke? Sadašnji predsednik DS je odluku doneo sačekavši da kandidature za predsednika objave svi opštinski odbori stranke. Tada je postalo jasno da za novi mandat ima podršku svega trećine opštinskih i gradskih organizacija. U takvoj situaciji, Tadić nije imao veliki izbor – ili će prihvatiti častan izlaz i povlačenje iz izborne trke uz prihvatanje njegovih uslova kako bi "sačuvao obraz" ili bi na samoj skupštini bio poražen. Naravno, bez obzira na izvestan izborni poraz Tadić nije bio bez argumenata kojima bi drugu stranu privoleo da uđu u pregovore sa njim.

Prvo, njegovim protivkandidatima je lakše da preuzmu stranku bez borbe nego na izbornoj skupštini na kojoj bi bilo "krvi do kolena", a drugo, ukoliko bi bio poražen na glasanju postojala je opasnost da će sa svojim pristalicama napustiti DS i formirati novu stranku. Tim pre jer je u izbornoj kampanji žestoko optuživao Dragana Đilasa da "DS želi da preda tajkunima" kao i da želi da stranku uredi kao "preduzeće". Optužbe su bile tako teške da bi zaista bilo čudno ako bi Tadić i njegove pristalice odlučile da ostanu u stranci koja bi većinski podržala Dragana Đilasa da sprovede ono protiv čega su se žestoko borili.

Da je sporazum čiji je arhitekta Miodrag Rakić, osoba od velikog poverenja Borisa Tadića koja ima veoma dobre odnose sa Draganom Đilasom i kako se iz više izvora saznaje verovatno budući potpredsednik stranke, već postignut bilo je jasno ako se analiziraju Tadićevi uslovi. Većina njih je opšteg karaktera poput insistiranja da stranka zadrži socijaldemokratsku orijentaciju što niko ne dovodi u pitanje, ili da se prošire nadležnosti Predsedništva što predlažu i drugi kandidati za predsednika. Zanimljivo je da je Tadić zatražio da za potpredsednike budu izabrana dva njegova kandidata Goran Ćirić i Nataša Vučković vodeći računa da predloži one koji su prihvatljivi Đilasu. Ipak, njegov zahtev da se donese novi Statut kojima bi se omogućila veća demokratija u stranci privukao je posebnu pažnju. Donošenje novog Statuta i veću demokratiju predložio je neko ko je osam godina suvereno vladao strankom!? To jednostavno znači da Tadić sam priznaje da u stranci u vreme dok ju je vodio nije bilo dovoljno demokratije!? U tom periodu, stranka je nekoliko puta menjala Statut i svaka promena je vršena u cilju smanjivanja prava članova i organa stranka i povećanja nadležnosti predsednika. Tako je recimo, Tadić dok je bio predsednik, dobio "carsko ovlašćenje" koje prvom čoveku partije daje pravo da, pod izvesnim uslovima, može da suspenduje odluku svakog organa u stranci!? Zato danas, Tadićevi zahtevi za povećanjem demokratije u stranci, ma koliko načelno bili ispravni, deluju kao želja da se ograniči vlast budućeg predsednika.

Ukoliko sporazum bude realizovan, jasno je da će Tadić ipak zadržati uticaj u DS. Za sada je nejasno da li će on imati neku funkciju poput «počasni predsednik» o čemu je govorio Pajtić ili će biti bez funkcije? O svojoj budućoj ulozi ni sam Tadić se nije izjašnjavao osim što je novinarima rekao "da bi mogao da ostane u stranci, ukoliko je to stvarno neophodno". Činjenica je da Tadić sada, ako želi funkciju u stranci može da računa na mesto počasnog predsednika ili predsednika Političkog saveta, što je već odbio. Da je prihvatio dogovor tokom leta, Đilas i Pajtić su mu nudili da ima značajna ovlašćenja pri donošenju strateških odluka u stranci. Svako ko poznaje način na koji funkcionišu političke partije zna da je gotovo nemoguće da Tadić dalje operativno utiče na vođenje stranke kao što ti čini danas dok je njen predsednik. Upravo zbog toga, on traži da se Đilas obaveže da neće biti revanšizma prema "njegovim pristalicama". Međutim za tim nema potrebe jer Tadić veoma brzo u stranci neće imati pristalica. Oni koji danas podržavaju Tadića okrenuće se novom lideru jer njihove političke karijere zavise od njega. Đilas će morati da ih prihvati, i pored toga što su bili protiv njega jer druge opštinske odbore u mestima odakle dolaze nema. Problem mogu da imaju samo pojedini funkcioneri koji imaju lični sukob sa novim predsednikom. Zato oni u Tadićevom okruženju koji se nadaju da će posle nekog vremena moći da se vrati na čelo stranke ne razumeju kako funkcionišu politička stranka. Njen život teče dalje, vodiće je novi lider, pred strankom su novi izazovi i Tadić kao lider stranke u budućnosti za njih nikada neće više biti opcija. Budu li nezadovoljni Đilasom tražiće nova rešenja. Recimo Bojana Pajtića koji će postati zamenik predsednika DS.

Ipak, Tadić će zadržati moralni uticaj u stranci i njegova reč će se poštovati bez obzira da li će imati formalnu poziciju ili će biti samo običan član. Takvu poziciju je sebi obezbedio povlačenjem iz trke i dogovorom koji je napravio jer da je izgubio na glasanju ne bi mogao da opstane u stranci. Ipak, kakvu će težinu u stranci imati u budućnosti zavisi samo od Tadića. Bude li pokušavao svakodnevno da se meša u rad stranke vrlo brzo će doći u situaciju da niko neće hteti da čuje šta govori. Bude li se pojavljivao retko, kada su u pitanju strateške odluke za budućnost stranke njegov glas će u budućnosti imati veliki značaj.

Šta Dragan Đilas dobija ovim sporazumom? Zašto je u trenutku kada je bio pred ubedljivom izbornom pobedom pristao na dogovor sa Tadićem? Đilas je postupio ispravno jer zašto bi išao na skupštinu stranke i preglasavao se sa Tadićevim pristalicama ako može da dobije mesto predsednika bez borbe? Ovim dogovorom, Đilas sprečava moguću podelu stranke i svoju političku karijeru neće opteretiti hipotekom «političkog ocebistva». Novog predsednika DS čeka teška borba da konsoliduje stranku i povrati joj deo izgubljenog rejtinga kao i da opstane na mestu gradonačelnika Beograda. U takvoj situaciji najmanje mu je potrebno da se stranka koju preuzima podeli i da još trpi napade svojih bivših saboraca. On jednostavno zna da će kada postane predsednik i oni koji danas podržavaju Tadića postati njegovi, zato mu je trebao dogovor. Ako se ispuni dogovor, kandidaturu Đilasa će podržati i Tadić što je poruka njegovim pristalicama da podrže novog predsednika. To jedino što njemu danas treba. Đilasu će biti teže da vlada strankom uz kompromise koje je napravio sa Tadićem ali takva celovita stranka ima više šansi za uspeh nego da se posle izborne skupštine podelila.

Ipak, ovim dogovorom najveći dobitnici su Miodrag Rakić i Bojan Pajtić. Miodrag Rakić, koji je arhitekta ovog sporazuma pokušava još od letos da napravi dogovor između Tadića i Đilasa i konačno je uspeo. On je osoba od neograničenog poverenja Borisa Tadića što je i normalno jer je tokom osam godina u njegovoj administraciji obavljao najodgovornije funkcije poput one koordinatora svih tajnih službi. Na mestu potpredsednika DS biće neka vrsta spona između Đilasa i Tadića. Ovim sporazumom, Rakić je sebi obezbedio početak značajne, javne političke karijere koju je zaslužio jer je uložio svu snagu da se postigne sporazum i ne dođe do podele stranke. Kako će se na javnoj sceni snaći «čovek iz senke» pokazaće vreme ali njegov uticaj i kod novog predsednika će biti veliki čak i da odluči da ne postane potpredsednik. Drugi dobitnik je lider vojvođanskih demokrata Bojan Pajtić. On je dodatno učvrstio svoje pozicije u stranci i sada drži «kontrolni paket DS». To potvrđuje i podatak da će novi predsednik Izvršnog odbora DS biti čovek od velikog Pajtićevog poverenja Dušan Elezović, koji je ruku na srce u veoma dobrim odnosima sa Draganom Đilasom. Pajtić će u budućoj DS biti više od zamenika predsednika, odnosno neka vrsta koopedrednika. Zato će budućnost stranke veoma mnogo zavistiti od odnosa Đilas – Pajtić. Tadić uložio mnogo napora poslednja dva meseca da njih dvojicu posvađa jer to mu je bila jedina šansa da pobedi na izborima i nije uspeo. Da li će njihov odnos ostati čvrst i pred novim izazovima koji čekaju stranku ostaje da se vidi.

Ipak, najveći dobitnik ovog dogovora je Demokratska stranka. Unutarstranačka borba između dve struje koja se vodila delom i kroz medije stranci je nanela veliku štetu spustivši je, prema nekim istraživanjima, na osam odsto ukupnog biračkog tela!? Za ovo stanje krivicu snose obe strane jer za svađu je potrebno dvoje. Nije moralo da bude tako jer DS je imala iskustva iz 2000. godine kada se tadašnji potpredsednik Slobodan Vuksanović kandidovao protiv Đinđića.

Kampanja je vođena strogo unutar stranke, oba kandidata su međusobno poštovala pravila igre i stranka je iz tog procesa izašla jača. DS je trebao ovaj sporazum jer bi se bespoštedna borba obe strane kako u medijima, tako i u stranci intenzivirala naredne dve nedelje, pred skupštinu. Sporazum će prekinuti ovaj rat, zaustaviti pad rejtinga, vratiti neke razočarane birače i omogućiti novom predsedniku da ima veće šanse da oporavi stranku.

Dogovor koji je napravljen koliko god da je dobar za DS u smislu zaustavljanja unutarstranačke borbe imaće i negativnih posledica. Ovaj dogovor će sprečiti stranku da kroz unutarstranačku raspravu analizira uzroke poraza stranke i pronađe nova rešenja. Dakle, promena lidera bila je neophodan uslov da Demokratska stranka počne svoj oporavak ali ne rešava sve probleme. Jer novi lider ne može da postigne uspeh ukoliko ne bude razumeo razloge koji su doveli do toga da DS izgubi vlast. Tada će znati kakve promene mora da sprovede u stranci da bi se ona vratila na pozicije na kojima se do skoro nalazila. Zato je u najboljem Đilasovom interesu da podstakne unutarstranačku raspravu o ovim pitanjima.

Prvo pitanje je problem unutarstranačke demokratije. To što je DS izgubila izbore nije ništa strašno jer nije ni prvi, ni poslednji put da u demokratiji neko ko je bio vlast postane opozicija. Kada politička organizacija zapadne u krizu, po unutrašnjim mehanizmima za njeno prevazilaženje vidi se da li je u stanju da je preživi i iz nje izađe jača ili odlazi u istoriju. Kao po pravilu, unutrašnji mehanizmu su vezani za unutarstranačku demokratiju, za rasprave o problemima i za izbore. Pokazalo se da DS nema mehanizme za prevazilaženje krize. Da ih ima – izborna skupština stranke bi bila zakazana odmah po gubitku vlasti. Jer izbori su način na koji se rešavaju dileme i problemi u demokratiji. U vreme kada je DS vodio Zoran Đinđić, Statutom je bila predviđena obaveza da se 30 dana po održavanju opštih izbora zakaže izborna skupština stranke. Na skupštini bi ili dotadašnje rukovodstvo dobilo poverenje ili bi bilo izabrano novo. U oba slučaja, ko god da vodi stranku, imao bi pun legitimitet da to čini. Ovaj član Statuta je kasnije ukinut. Zato je DS došla u situaciju da umesto da izbore ima u septembru čeka do 25. novembra. A za to vreme stranka se urušavala, vladalo je dvovlašće, mediji su bili puni napisa o lošim odnosima funkcionera stranke, organizacija je gubila vlast svakog dana na lokalnu a njeni članovi su ostajali bez pozicija na kojima su se nalazili. Kada nema unutrašnjih mehanizama kojima se kriza rešava ona se produbljuje.

Činjenica da za tri meseca koliko je prošlo od gubitka vlasti u Demokratskoj stranci nije povedena ozbiljna rasprava o uzrocima poraza na izborima govori o tome da u organizaciji nema demokratije. Jedna od karakteristika DS je bio buran unutarstranački život, dopuštanje inicijative pojedinaca i organa i veliki uticaj delova stranke na politiku. Uostalom, Boris Tadić nikada ne bi bio izabran za predsednika DS da se lokalni odbori nisu pobunili posle odluke Predsedništva stranke da tadašnji premijer Zoran Živković bude nosilac izborne liste stranke na izborima u decembru 2003. godine. Tada je pobuna opštinskih organizacija naterala Predsedništvo da promeni odluku i za nosioca lista izabere tadašnjeg potpredsednika Borisa Tadića. Na sličan način, posle pobune stranke koja je počela u jesen 1993. godine, Zoran Đinđić je postao lider DS umesto dotadašnjeg predsednika Dragoljuba Mićunovića. Kada se u proleće 2000. godine za predsednika kandidovao tadašnji potpredsednik Slobodan Vuksanović uživao je podršku velikog dela stranke. Kada se u političkoj organizaciji vodi rasprava i kada u tom procesu učestvuju članovi i organi stranke tada to je garancija da će odluka koja se donese biti najbolja.

Uostalom, to je pravilo demokratije. Zato stranka nije pogrešila ni kada je 1990. godine za lidera izabrala Dragoljuba Mićunovića, ni kada je odlučila 1994. i 2000. godine da je predvodi Zoran Đinđić, ni kada je 2004. godine izglasala Borisa Tadića. Bile su to ispravne odluke donete u najbolje interesu političke organizacije. Upravo zato, odnos koji će novo rukovodstvo stranke imati prema, za sada jedinom zvaničnom kandidatu za predsednika, Branimiru Kuzmanoviću biće test stranačke demokratije. Branimir Kuzmanović je jedini član stranke koji je pokazao inicijativu i želju da se nešto menja u partijskoj organizaciji. Zato će odnos prema njegovim predlozima o reformi Demokratske stranke pokazati da li stranka želi demokratizaciju i da li je novo rukovodstvo spremno da prihvati da neće odlučivati o svemu u organizaciji od skoro 200 hiljada članova.

Tokom poslednjih osam godina promenjen je karakter Demokratske stranke. Za to delom odgovornost snosi Tadić, a delom je to posledica činjenice da je DS 2008. godine preuzela potpunu vlast u zemlji vladajući na svim nivoima, od lokalnog do predsednika. Hiljade stranačkih funkcionera su postali državni funkcioneri, kao nikada ranije u istoriji stranke. DS je pretvorena u kadrovsku stranku bez ideologije i politike, u kojoj članstvo nema inicijativu, u kojoj se za svaku odluku čeka odobrenje predsednika ili njegovog okruženja a mnoga kadrovska rešenja su se pokazala pogrešnim, između ostalog, jer su se donosila van stranke ili bez ikakve konsultacije sa strankom. Stranka se prelila u državni aparat a niko se nije bavio stranačkom organizacijom i članovima i to jednostavno, nije više bila Demokratska stranka koja je menjala Srbiju. Prekinuta je komunikacija sa članovima koji su mogli samo da gledaju kako njihova stranka vlada a da pri tom njih niko čak i ne obavestava, niti konsultuje o politici. Neki državni funkcioneri godinama nisu ušli u stranku. Upravo zato, su mnogi članovi DS ostali 2012. godine kod kuće jer nisu želeli da glasaju za svoju stranku koja nije imala vremena za njih četiri godine! Ta praksa se nastavlja pa i ovu krizu u DS karakteriše odustvo unutarstranačke rasprave i bilo kakve inicijative od strane organa stranke i članstva. Ukoliko novi lider ne podstakne unutarstranački život, zdravu konkurenciju među ljudima, idejama i projektima i ne shvati da je stranačka demokratija prednost a ne mana – DS neće više ikada da igra ulogu koju je imala u srpskom društvu.

Novog predsednika čeka rešavanje problema koji DS ima sa civilnim sektorom. Demokratska stranka je oduvek bila stranka koja je oko sebe okupljala intelektualnu javnost, civilni sektor, kulturnu javnost i mnoge druge koji pokreću progres društva. Zato je DS bila više od stranke – ona je bila pokret moderne Srbije. Da je tako mogao je da se uveri sam Tadić kada je na predsedničkim izborima 2004. godine dobio podršku svih segmenata društva odnosno kada su uz njega stali intelektualci, glumci, pisci, sportisti, muzičari kao i mnogi drugi koji imaju ugled u Srbiji. To su isti oni koji su 2000. godine u veoma teškim uslovima, rizikujući svoje karijere, stali uz Zorana Đinđića i Demokratsku opoziciju Srbije koja je pobedila i donela demokratske promene u zemlju. Upravo oni su doneli prevagu Tadiću u drugom krugu izbora. Te 2004. godine, DS je bila opozicija, njen predsednik Đinđić je bio ubijen u atentatu i niko ko je tada podržao kandidata DS nije mogao da očekuje bilo kakvu korist od toga. Naprotiv. Nažalost, Tadić nije razumeo da ova podrška nije bila data njemu lično - već Demokratskoj stranci i njenom kandidatu. Osam godina je DS vladala tako da na izborima 2012. godine nije imao ko da ga podrži. Tada, kada je bilo skoro izvesno da će da pobedi, svi oni koji su rizikovali podržavajući DS tokom teških vremena više nisu bili ni sa Tadićem, ni sa DS. Oni su postali ili «beli listići» ili protivnici DS.

To je najteži poraz DS. Tadić nikada nije razumeo zašto su mu društvene grupe koje su tradicionalno podržavale DS okrenule leđa. Smatrao je da je njihova podrška «prirodno pravo» DS, ljutio se na njih i optuživao ih za poraz!? Umesto toga, trebalo je da traži razloge sukoba sa ovim segmentima društva. To je posao koji čeka novog predsednika DS. On će morati da razume da je DS izgubio podršku ovih grupa zbog načina na koji je vršila vlast. Moraće da shvati da ove grupe nisu večita i prirodna podrška DS i da druge stranke, poput Srpske napredne stranke (SNS), Socijalističke partije Srbije (SPS) ili Liberalno demokratska partije (LDP) pokušavaju da ih dobiju za sebe. A to je moguće jer u društvu ne postoji večita podela na crno i belo u društvu i da DS nije zauvek na dobroj strani a njeni protivnici na lošoj. Da li si dobar ili loš zavisi od toga kako vladaš ili šta radiš i DS se ne piše dobro ako novi predsednik to ne bude razumeo.

U Demokratskoj stranci se ne vodi rasprava o tome kako je partija vladala poslednjih godina jer to je razlog zbog koga je izgubila izbore. Da li su se članovi DS ponašali bahato na vlasti? Da li su činili tragične greške kakva je bila recimo reforma pravosuđa, koja je još za vreme vlasti DS postala najveća prepreka evropskim integracijama Srbije? Zašto je vrlo malo učinjeno u borbi protiv korupcije? Da li su pojedini ministri koji su članovi DS bitno bogatiji nego kada su došli na vlast? Da li je postajala potpuna kontrola medija kakva nije zapamćena ni devedesetih godina prošlog veka? Da li je državna moć bila skoncentrisana u rukama jednog ili više pojedinaca koji su je vršili izvan svake parlamentarne kontrole odgovarajući za svoje postupke samo predsedniku Srbije? Zašto je tokom vladavine DS kršen Ustav jer je sva vlast bila skoncentrisana u rukama jednog čoveka, a pri tom su potpuno obesmišljene demokratske institucije kao što su Narodna skupština i Vlada? Da li je to bila misija i politika Demokratske stranke? Ili je to rađeno u interesu pojedinih funkcionera a u ime DS?

Novi predsednik DS će morati da shvati da u društvu više ne postoji podela na dva pola, odnosno da DS ne mora da bude dobra jer su protivnici na «strani zla». Politička scena se promenila poslednjih godina, što je zasluga bivšeg predsednika Tadića, i više nema stereotipa. Recimo, evropske integracije više nisu tema koju baštini samo DS. Zato će DS, ako želi da bude uspešna, morati da se bori sa svojom konkurencijom pre svega sa vladajućim strankama Srpskom naprednom strankom i Socijalističkom strankom Srbije tako što će morati da dokaže da bolje može da rešava probleme društva i da shvate da mogu da povrate svoje pozicije u društvu samo ako budu bolji od svojih političkih protivnika.

Odgovori na ova pitanja predstavljaju ključ za budućnost Demokratske stranke. Da bi se dobili pravi odgovori neophodna je rasprava unutar stranke koje nema. Jer tek ako DS shvati gde je njeno rukovodstvo grešilo može da očekuje da na nekim narednim izborima bude politička organizacija koja će biti konkurentna za vlast. Da bi DS u tome uspela, neophodno je da naredna skupština ne bude puka promocija novog lidera već prilika za razgovor o problemima, suočavanje sa istinom i traženje rešenja. Samo takav proces može da iznedri rešenja i da donese boljitak za DS. Sve drugo će biti zatvaranje očiju pred problemima i dovešće do toga da Demokratska stranka više nikada ne igra ulogu u srpskom društvu kakvu je imala do pre nekoliko meseci.